

DE-BALLAGI GEZA

14.

b/4784

Nyilt levél

Tokaj város és vidéke minden rendű és rangú közönségéhez, polgár-
noihez; különösen pedig a szőlőművelésből élő munkás néposztályhoz intézve:

a filloxéra elleni védekezési ügyben.

Alig vonult el felettünk a lángtenger, melynek hullámai városunknak nagyobb részét elemésztették épüle-
teinket omladékká változtatták, már is egy újabb vész fenyegeti létünket; mely most immár a tűz-elemből vissza
maradt értékeinknek egy más alakú megsemmisülhetését jelzi.

T. Szabó Lajos úr, a tarcali m. kir. vincellér-képezde igazgató-tanára, egy szűkebb körű szaktudományú
értekezlet megbízásából, febr. hó 21 ik napján, városunk tanácstermében tartott szakszerű, előadása alalmával élénk
színekkel ecsetelé azon újabb fenyegető veszélyt, mely a szaktudomány által gyűjtött adatoknak beigazolása szerint,
a tokaji szőlőhegyet is a végső enyészettel támadta meg és feltartóztatlanul, gátvetés nélkül terjedve, jogos létünk
megőltetésére szolgáló birtokainkat. alapjaiban megsemmisítendi.

Eddig a sors kedvezményeiben vakon elbizakodva azt képzeltük, hogy mi vakhitünk szerint. a körülözön-
lött vészes területek közepette — eddig is mentve maradván — továbbra is megőrizend az isteni gondviselés az
anyagi elpusztulástól. De a mindnyájunk által ismert, tisztelt s képzett szaktanár úr, támogatva szakerőktől, kimon-
dotta nyiltan és leplezetlenül, hogy botor elbizakodásunknak, hiú reményeinknek elértük határvonalát, — mi sem
képezünk a sors előtt kivételt, s nem vagyunk többé megkímélve azon csapástól, melyet Isten az ő felfoghatlan böl-
ceségével az emberiség bűneinek mintegy ostorául, a bibliai ó kor jövendöléseinek beigazolásául, újabban is a nemze-
tekre mérni jónak látott.

A minek létezését nem hittük, vagy hinni elfogultságunk miatt nem akartuk, a minden oldalról remeg-
tető tudósításokat csak a tudósok agyrémeinek tulajdonítottuk — volt ez már máskor is — fele okoskodásunkkal.
ime itt van, a mi hegyeink közt és most már Tokajunk jövőjét: homályos sötétségbe állítja elénk. Mert a filloxérák
tanyát vertek a mi szőlő tőkénk használt gyökerein és terjednek az élősdiék a természetünemenyei szerint, milliard
számokban. hogy siettessék a szorgalom eredményeinek — tönkjeit.

Megjött a többé el nem odázható időpont; előnkbe tárult a tudomány által megjelölt azon feloldatlan —
de mégis feloldható gordiusi csomó, — melybe közérővel kapaszkodnunk kell, hogy a jelentkezett újabb vész ellen
tömörült erőt állíthassunk szembe, — hogy védekezhessünk együttessen, egymást felebaráti és őszinte szeretettel
támogatva; mert a mit egyes ember nem tehet — bár merre tekintvén is, minden részről segély nélkül hagyatván;
— azt meg fogja hozni, biztosítani az együttes fellépés a védekezés terén, mely csakis a tervbe vett, s a szűkebb
körű értekezlet által javasolt „Szövetkezés“ folytán nyerhet életrevaló tápot.

Egyes ember nem küzdheti le ugyan e homályt kereső penész közt tenyésző élősdiék gyors pusztításait,
és a nemzetgazdászati megsemmisítőit, mely az államot egy nemzeti vagyontól fosztja meg; — *de az összeműködő
szövetkezeti erő egy oly akarat, mely előbb avagy utóbb, de mégis csak diadalt arat.*

A filloxéráktól való félelem s rettegés nem tekinthető többé agyrémnek; *Jeremiás próféta siralmi, avagy
egyes egyének keservei közé,* — mert e félelem s e rettegés már Tokajra nézve is oly közös feljajdulás, — melyet
visszhangoztat a continensnek minden bortermeléssel foglalkozó nemzete.

Es ezen általános félelem! rettegés! és feljajdulás Tokaj és vidékére nézve is teljesen jogosult, mert ha
bár tényleg a filloxéra pusztítása első sorban a bortermelőket sújtja, — utánuk következik mindjárt a szőlő műve-
lésből élő napszámos néposztály, melynek létjoga egybeforrt a szőlőbirtokos jólétével, vagyonosságával s munkáltató
képességével. — Városunknak mintegy 930 kataszter holdra tehető művelés alatt álló szőlőhegye van, mely egyenlő
számítási szokásaink szerint 7440 kapás szőlő területtel. Ha keleti egykedvűséggel s összetett kezekkel engedjük a
filloxérák által ezen területet felemésztetni s a termés apadásával a nemzetgazdászatra oly fontos borkivitelünket
korlátoltatni, nemcsak a 420 birtokos, — a kik közt a szőlőhegy birtoklása feloszlik — vesztí el létfentartási alap-

ját a jövőre nézve, — de elveszti 372 napszámos családfő napi kenyerét is, mert egy kapás szőlőnek bemunkálása s szüretje 10 napszámot igényel és így a tokaji hegy 74,400 napszámot követel, mely Tokaj s vidéke közt megszolván, 372 családfőnek s családjának nyújtja a felüdülés enyhítő forrását.

Ha kipusztul a szőlő? Borkivitelünk megbéníttatik? Tönkre megy a szőlő birtokos és akkor hová s mivé lesz ezen szegény jó, becsületes s hűséges napszámos s munkás nép? És mindazok a kik a borászat után ipartérei-ken sok mellék keresménynyel láttatnak el? Múltán kérdehetik a sorstól ezt a kornak divatszerű humanistái és filantropjai!

Azért késedelem nélkül sorakozzunk azon zászló körül, melyet egy szakértelmű értekezlet képviselőjében. Szabó Lajos igazgató-tanár úr fennem lobogtat s a csoportosulásra kitűzött. — Sorakozzunk ezen zászló körül teljes bizalommal s aggályoskodás nélkül, mert oly férfiak vették kezökbe Tokajnak e közügyét, a kiknek köztapasztalat szerint, szívőkön fekszik szülőföldjük szép jövője. s kiknek eljárásuk őszinteségébe, őszinteségébe teljesen megbizhatunk, s a kik nem csak községüknek bírják teljes mérvben bizalmát, de a mi a védekezési ügyünkben a főkellék, a nmélt. magas kormány előtt hitelt érdemlő tekintélyben állanak és városuuk jövőjének érdekében, előterjesztéseik mindenkor szívesen meghallgattatnak s pártoltatnak.

De azért a szövetség útján se támaszkodjunk egészen a felülről várt és biztos kilátásba helyezett segélyre, hanem iparkodjunk szorgos munkásságot s tevékenységet mi magunk is kifejtteni, hogy elpusztult városunkat romjaiból mielőbb kiemelve, — szembeszállhassunk, önerőnkre támaszkodva azon ádáz ellenséggel is, mely a háborgó tűz-elem után, most már hegyeinkbe fészkelve magát — világhírű városunkat kísérli meg kitörölni a létezés sorából.

A filloxéra veszedelmesebb kórtűnet a tűz- és víz-elem következményeinél. De ne feledjük, *hogy nem tartozik a résznek azon neméhez, — mely iránt a jószívű, korunknak humanistái figyelemmel lehetnének.* Nincsen a sorrenden, mert ez nem időszaki szerencsétlenség, mely felett felbuzdul a szív, hanem egy *oly közgazdasági jelenség,* mely a természet folytonos fejlődése és a beteggé vált föld örökös átalakulási munkálatai által idéztetett elő; azért bár mily bőségesen is folytak be a jótékonyosság fillérei a tűzkárosultak érdemeseibb javára, ne képzeljük azt, hogy ha majd szőlőink felett is — keleti fátumszerűségünk lanyhasága miatt — megkondul a vést jelző ércnyelv; *hasonló mérvben nyílnak majd még a szívek — könyeink felszártására.* A filloxérák vésze hidegen hagyja a szíveket, mert volt idő a védekezésre. És így ha csak a közsegélyre, s a felső, sőt a legfelsőbb segélyezésre számítunk mi szőlőbirtokosok, — s az általunk kereső napszámos néposztály, — a filloxérák elleni védekezésnél, akkor, — igen igen nagyot fogunk csalódni. És ha jönne is segély, szokás szerint, az ismét csak a munkát vesztett néposztályt illethetné meg jogosan, — nem pedig azon munkát adó birtokost, a ki a védekezés elmulasztása miatt múltán bűnhődhet: *önmagát s mi több a népet fosztván meg kenyerétől.*

De különben ezen veszélyes csak is nagyító üvegeken látható természeti kórtűnet, ha egyszer hatalmat vett. — milliárdokra menő anyagi segélyvel sem volna többé orvosolható. sőt talán a czéltévesztett segély által tápot nyerne majd egy más kórtűnet s azon lázas állapot, mely a munkás néposztályt már ma is kifejeletlenül s a kitarító munkára nézve mindinkább képtelenné teendi.

Igy a filloxéra elleni védekezési kérdésben is, — ismerjük el mindenek előtt az „Önsegély“ elvét — s annak minden tekintetbeni előnyeit oly segélyezésekkel szemben, melyek bár mily alakban nyújthatnának is; *az egyén szabad véleményét mindenkor korlátozhatja, sőt működését előhaladásába köthetné meg.* Már az egykori görög hőcs is azt a tanácsot adja a szorongatottaknak Jupiter által: „Mozogj — segítlek“ azaz a magyar példabeszéddel:

„Segíts magadon — az Isten is megsegít“, mely egy, az életbölcsestől alapuló, megczáfoltatlan igaz mondat.

Tanulmányozzuk tehát mindenek előtt az „Önsegély“ elvén elméletileg is a „filloxérák“ természeti tünetényeit s *élődségüknek* feltételeit, — hogy aztán a gyakorlat terén is hathatósan támogathassuk azon fenkölt szellemű férfiakat, kik ügyünket magukévá téve — szívök melegével adnak életet azon eszmének, mely csak is a „szövetkezésben“ találja fel gyakorlati eredményét.

Olvassuk s tanuljuk át Kassai Adolf „A földbirtokosok kézikönyve“ című művének „filloxéra“ elleni intézkedéseknek részét.

Dr. Roboz Zoltán „A szénkéreg alkalmazásáról“ irt művét, melyben meg van ismertetve e veszélyes féregnek természetrajza. s az a mód, mely elpusztítását lehetővé teszi.

Tanulmányozzuk Avarffy Géza „Gyakorlati szőlészet“ című népszerű művét, — melyben könnyed előadásban ismerteti az amerikai szőlőfajokat, ojtásait és az ojtást elősegítő gépezetet; valamint a szőlőnek filloxéra elleni kezelését.

Olvassassuk megfontolva s kövessük Gyürky Antal jó tanácsait, melyeket a „Szőlő mint kincsbánya“ és „Védekezés a filloxéra és a szőlőgomba ellen“ című műveiben népszerűen és hozzáférhetőleg előadva közlé tesz; és ha végre:

Baross Károly „Szöveink újjalakítása“ című gyakorlati művének 138-ik lapján leirt utasításait magunkévá tesszük, — fogunk csak hála érzettel eltelni azon férfiak iránt, a kik Tokajban a „szövetkezés“ fáradtságos művének kezdeményezését a lakosság iránti szeretetből, oly kifogástalan önzetlenséggel megkísérlették.

De hogy a szövetkezés magasztos eszínéje meg is valósíttassék és ténynyé váljék, — ezen védelmi szövetkezetnek megalkotása mellett, mely bár kevés, de mégis csak bizonyos évi hozzájárulást s befektetést igényel, — egyéni nézetem szerint szükséges még egy oly erkölcsi mozgalomnak megindítása is, mely aztán lehetővé teendene a megtakarítás útján azon évi pénzbeli járandóságok könnyed teljesíthetését — melyre szükség van: *hogy a szövetkezés ne csak áhitatos sluj maradjék, de annak fennállható biztonsága örök időkre megszilárdíttassék.* És e tekintetben ismét csak azon férfiak vannak hivatva a kezdeményezésre, a kiknek ismert s önzetlen hazafiasságuk, nép iránti szeretetük s szakképzettségük már több esetben tanúsíták azt: *hogy Tokaj város fényes jövője gazdaggá tétele, lakosságainak jóléte, mindenkor kiváló gondjaik közé tartozott s minden társadalmi s politikai törekvéseikben céljuk — leggyakrabban anyagi hátrányuk mellett is — egyesegyedül erre irányult.*

A minket megtámadott s megtámadó kárhuzatos nagy szerencsétlenségek közepette, mely Tokaj létkörét mindinkább egy szűkebb gyűrűkörbe övedzi, most már csak másod, vagy harmad sorban számíthatunk külről s felülről jött, vagy jöhető anyagi segélyre. Első sorban nekünk már csak az „Önsegély“ nyújthat igaz s minden körülmények közt megingathatlan erkölcsi támpontot az által, ha kimondjuk azt: hogy a „filloxéra elleni védekezés szövetkezésének“ elkerülhetlen mellék feltétele: *„a takarékoskodás és a mértékletes életmód“*; ez irányban kell, hogy törekedjünk felvilágosítani a napszámos munkás osztályt — melynek életfeltétele a szőlő birtokos osztály életszükségleteivel és a Tokaj-hegyalja szőlő-hegyeivel összeforrt.

A takarékoskodással párosult mértékletesség az egyedüli valódi segély, mely a szőlő birtokost szöveinké újja átalakításánál felmerülő pénz-áldozatainak létesítése körül támogathatja, s ezzel a napszámosok gyermekeinek jövőjét is biztosíthatja, mert egy erőteljesebb nemzedék fejlődése a munkaerőt is mindinkább állandósíthatja, sőt emelkedőleg fokozhatja.

Nézzünk csak szét bírálólág magunk körül! és fájdalmas meggyőződéssel mit észlelünk? Azt, hogy az előbb erőteljes hegyaljai munkás nép, ma már egy — a testi növésében elmaradott, szerveiben elsatnyult, a sorozási követelményeknek meg nem felelő vézna, erőtlen, az általa művelt szőlő talajjal egyidejűleg kimerült — tartós munkára tehetetlené vált — nemzedék, mely az egészség lépcsőzetén mindinkább lefokoztatván, lassanként elveszti a magyar faj deliségének jellegét, és párhuzamba vonván a férfi nemet a nők küzdelmes kötelmeivel, már is el lehet rájuk mondani: *hogy miért oly követelők e szalma legények az arany leány mellett.* — És mi okozza a munkás nép e kimerültségét?

Semmi egyéb, mint a lábra kapott s mindinkább terjedő mértéktelen pálinka-ivás és ebből kifolyólag az erőt kimerítő *éjjeli dorbézolás.*

Hogy pedig ez megcáfolhatatlan tényként áll előttünk, igazolják azt a következő számok, melyek megközelítő adatonként szolgáljanak némi felvilágosításul és begyőzőesül annak, hogy egy kevés takarékosági és mértékletességi hajlam mellett, mely összegek volnának megtakaríthatók oly közczélok előmozdítására, melyre most segély mellett is, csak elvétve jut pénzünk.

Példa: a tokaji korcsmák évi ital-szükséglete az évi átlagosan számított beszerzési árak szerint teszen megközelítőleg:

50 000 azaz ötvenezer hektoliter fok szeszt à 52 krral	26.000 forint.
3,000 „ háromezer hektoliter különleges pálinka neműek, mint szilvórium, törköly stb. à 40 kr	1.200 „
700 „ hétszáz hordó bor, beszerzési középára à 20 frt	14.000 „
250 „ kétszázötvea hektoliter sört, olcsóbb minőségű à 14 frttal	3.500 „

A megközelítő mennyiségnek ára tehát 44.700 forint,

melyből befolyt kimerés folytán a megközelítő árakhoz képest:

100,000 azaz egyszázezer liter 50 fokú pálinkáért, à 38 kr	38.000 forint.
3,000 „ háromezer liter különleges pálinkáért, à 60 kr.	1.800 „
700 „ hétszáz hordó borért, mely egyenlő 98,000 azaz kilenczvennyolcezer liter borral literjét csak 30 krral számítva	29.400 „
250 azaz kétszázötven hektoliter sörért, mely egyenlő a szokott három deczis pohár elmérése ellenébe 83334 azaz nyolczvanháromezerháromszázharmincznégy pohár sörrel csak 10 krral számítva	8.333 „

A beszerzett italokból befolyt tehát összesen: 77.533 forint,

mely összeget ha szembe állítjuk a beszerzési 44.700 frt árral
a bevételi többlet a korcsmák javára 32.833 forint.

Egyenlő: 77.533 frt.

nem számítva ezen összeg többletében a finomabb szomorodni és aszú borokat, rumot, cognacot melyek a vendégekben fogyasztatnak el s szinte eredményez mintegy 500 frt nyereségy többletet.

Az így megközelítőleg kimutatott bevételi többletet 33.333 forintot terheli azonban a jövedéki bérlet és annak illetékei, mintegy 17.000 forint

Marad tehát a korcsmák tiszta haszna 16.333 forint.

Mint hogy pedig az 1888-ik évi XXXV-ik t.-czikk azaz, az „Italmérési törvény“ a kimérési jogosultságot miniszteri utasítások szerinti „beszedési körzetekre“ osztja, Tokaj is egy ily körzetet képezvén, természetes: *hogy ezen óriási összegű italnemű csakis a körzetben fogyasztható el* és miután a művelt osztály nem sorozható a korcsmák látogatói közé; valamint hogy a mező s szőlő műveléssel foglalkozók házi eselédek s uapszamosaik részére a szükséges mennyiséget nagyban a *szabad raktárból Kohn Áron úrtól adómentesen* szerezhetik be, a kimutatott 77.533 forint fogyasztást leginkább *Tokaj és a vidékről beözönlött napszámos nép, s tivornyázó épttő iparos segédek* stb. biztosítják.

A korcsmák 16.333 frt megközelített nyeresége tehát nem egyéb, mint a munkás néposztály erkölcsi adója, s pedig egészségének s nemzeti elsatnyulásának rovására. Ezen 16.333 frthoz számítandó azonban még a kereskedők, cukrászok, a kis mértékbeni eladással bíró bortermelek, a borkereskedők és a borok szeszesítésével foglalkozó nagytermelők szeszedója; melynek összegét a bérlő korcsmák részéről már semmi kiadás nem terheli és így *adó-átalány* követelményeikben *arányosítva* feltehető, hogy ezen adóbeszedési átalány is megközelítheti évenként a 3000 frtot, melylyel a korcsmai foglalkozás évenként *mintegy 20,000 forint, azaz húszezer forintot eredményez tiszta haszonként*. Mely haszon a tőkéhez viszonyítva, megfelel tényleg Tokajban elfogyasztott 100.000 frt, azaz egyszáz ezer forint értékű italoknak.

Szomorú statisztikája ez, egy 5000 lelket számláló község mértéktelen ital fogyasztásának, mely évenként átlag, egy lélekre 20 frt értékű szeszes ital elfogyasztását helyezi kilátásba, a bérleti alap számításul.

Mi és ki vethetne tehát ezen testet megölő, a szellemi képességet elbutító, a lelki tulajdonokat elsatnyító mértékletlenségnek gátat?

Semmi egyéb, mint egy oly erkölcsi irányú egyesülés, a mely a *takarékosság fokozását és a szeszes italok élvezetébeni korlátozást* tűzné ki célul magának.

De hogyan és ki által? A nő által! Igen, egyedül a nő közbevetésével. A kit az Isten jó kedvében teremtett a férfinem boldogítására, s kibe mint a természet remekébe rejlik minden jónak, minden szépségnek magasztosnak, nemesítő nagynak eredő forrása.

Mindenek előtt hozzátok szólok tehát a munkás és uapszámos népnek tisztességes feleségei! polgárnői! Gondoljatok vissza olykor családi életeteknek azon szívzaggató perceire, a midőn mint szerető anyák, beteg gyermekeiteknek ágyánál virasztva, kezeiteket tördelve fohászoktok Istenetekhez, a mindenség urához — mentésért. De lakástokban nem vagytok birtokában egy krajczárnak, hogy segítő orvost hívhatnátok, — gyógyszerert vásárolhatnátok, a szeretett, a halállal vívódó gyermeketeknek nem megmentésére, de legalább fájdalmainak enyhítésére. És míg ti szíveitekben érezitek a fájdalom megújuló tövis szúrásait, férjeitek — tisztelet a kivételnek — dözöl a korcsmába, s önmentőleg éjjeli dorbézolásba, füst felleg közt keresi a vigaszt, — pálinkás porciósba ölvén búbanutát, mert nincs pénze a ti anyai fájdalmaitok enyhítésére, — s azzal ányítanak, hogy: „nincsen kereset;“ — de korcsmába, oh! igen! arra kell lenni pénznek. Ha nincs! van hitel.

A népiskolákba ne keressük a nép gyermekeit. Hiányzik a pár krajczárnyi tandíj, a meleg köntös, a lábbeli. Tehát nem is lehet iskolába vinni beiratni a parlagosodni kezdő gyermekeket? Iskola helyett meztelen lábbal a hegyek szőlőibe tűzelőért jár a fásult nemzedék és míg a szüle dözöl a lebújban, a zsenge gyermek öntudatlanul nyúl az idegen vagyonhoz, a szőlőnek drága pénzen beszerzett karóihoz. Mert a korcsmai légkör által már megmélyezett apának fára sincsen pénze, — de pálinkára van!! És ha nincsen van egy kis jobb mód mellett behálózó hitel. Mert még ott is, a hol az állami adóvégrehajtó már nem talál semmi elkótyavetyélni valót — a korcsma betudja szedni követelését, — a néposztálynak véleménye szerint ez a *becsületbeli adóssága*.

Tehát ti a munkás népnek szülői, — a szeretet sugallatával, a nemes szerelem édesítő csacsogásával, nem tudnátok hatni férjeitekre, s nem volnátok képesek ölelő karjaitok melegével visszatartani őket azon bűzhödten gőzölgő korcsmai füst felhőtől, mely megtámadja szerveket és őket a család apákat, a munkás élet derekán, midőn még a nőnek, a jó, hű feleségnek leginkább volna szüksége a gondos férjre, — a gyermekeknek a szerető apára, 30 és 40 év közt, a még csak rakni kezdett családi fészekből — a korai sírba dönti. Maradván rátok a nyomor és a kétségbeesés. Mert mi a ti keresményetek?

Évente 200 napot dolgozhat általában férjetek. A többi napokat leköti a tél, az esős idő, s a megnyugvás, valamint a szenteknek tisztelendő ünnepei. — Keres pedig férjetek a 200 munka napon át középszámítással

...ponkint legfeljebb 60 krt számítva, összesen tehát	120 forintot
a család anya, ha a ház s gyermekeire való felügyelet le nem kótik, szinte csak 200 napot hasznosíthat. napját átlagba véve 35 krral számítva, kereshet	70 „
ha esetleg van már egy 12—14 éves gyermeketek, a kit az iskolai nevelés rovására, testi kifejlődésének hátrányára, s már zsenge korában pálinkára szoktatva, mely szerintetek még a kenyér hiányt is pótolja — munkára fogtok, kereshet 200 munka napon át 25 krral	50 „
És így legfeljebb	240 forintot

tesz ki azon összeg, melyet kedvező esetben megkereshet egy napszámos család, melynek aztán egy harmada a rendszeres korcsmai szükségleteiket képezi.

Maradhat-e aztán rátok a mértéktelenül élvezett szeszes italok által siettetett korai halál után egyéb a nyomornál? És egy sinylődő beteges gyermek csoportnál?

Hát ha majd a filloxéra végleg elpusztítandja a még most zöldelőnek látszó Tokaj-hegyalja szőlő telepeit s nem lesz többé a befektetést újabban megkísérlő oly szőlő birtokos — tönkre jutván mindannyian — ki részletekre a szünetlen munka adásról gondolkoznék; a mai nyomort nem fogja-e felváltani a még nagyobb nyomorúság?

Meglehet, hogy akkor felbőszült kétségbeesésekben lefogjátok dönteni az emberiség megváltójának emléket: a keresztet. De az újabb kor megváltási jelvénye, a korcsma előtt akkor is szolgál meghúnyászkodással fogjátok fejeteket meghajtani, mert a pálinka mámore butítólag mindent felejtet és van korcsmáros a ki ha kell egy párna tollra is nyújt hitelt. És az a sok nőelhagyás és vadházasság, mely körötökben mindinkább felmerül, a férjet keresve, nem vezet e titeket is gyakran a mindenható korcsma kecskelábjához?

Tartsátok vissza a háziasság minden erejével férjeiteket tehát a korcsmázástól és azonnal alább szállandó halálozástok létszáma és családi éltetek békésebb, — sőt teljesen boldogabb lesz.

Orvosok, mint az egészségügyek felügyelői, a köztisztaság támogatói s sarkalói, a kiket rendszeresen csak akkor hívnak már a beteg szobába — hogy a közmegebotránkozásnak némileg eleje vétessék — a midőn a beteg utolsó perceit éli, de azért behatólag ismerik úgy a pinzelakok, kunyhók, a házikó, mint a házak s paloták titkait és a kora elhalálozásokat okozó fekélyeket, nem remeg-e meg keblükben a szív, midőn a munkás lakok ólom s fakószínű gyermekei, Szent Mihály arkangyalnak eme élő csontvázai — férges csemétéi körültek mentő segélyért csoportosulva — egészséges levegő után kapkodnak; — nem dobban-e meg a tudomány világa, midőn észlelik, sajnosan tapasztalják, hogy már 10—12 éves gyermekek megvannak mérgezve a korán élvezett dohány és a párnák alá rejtetetett lapos butykosok emésztő keverékeitől — *A közegészség nevében, az élet lehető meghosszabbításának, a nemzeti faj megmentésének érdekében nem volna e már itt az idő: felszólalni a mértéktelen iszákosság ellen s kitélni a korcsmák gyártmányait a néposztály lakásiból?*

Vajjon az egyházak lelkészeinek, a nép közös és felekezeti néptanítóinak, a kiknek templomaik, iskola termeik kongnak az ürességtől, míg a korcsmák telten zsúfoltak, nem volna-e annyi erkölcsi befolyásuk a munkás néposztályra, hogy őket a pálinka ivás rettentő következményeiről felvilágosítva, mértékletességre intve, takarékoságra szoktatva, visszatartsák a korcsmák hirhedt erkölcs-rontó zúgjaitól.

A pálinka, mely bontó hatásánál fogva az erkölcsi létet vegytani parányokra osztja fel, annyira hatalmat vett már az elerőtlenített munkás társadalmon, hogy még akkor is, midőn a közadók viselésére már képtelennek nyilvánítatik, orvosát díjazni nem tudja, — gyógyszerreit a megye, vagy városának közpénztárából fizetteti, lelkészétől, kántorától az Isten nevébeni eltakarítást megvárja, sőt helyyel-közzel követeli is — még mindég teljébe van iszákos szenvedélyének kielégítésére, — mert erre a korcsmák túlbősége által rendszeresen szoktatva lett. — A szegény ingyenes temetés után is — azonnal megnyílik a bacillus párákkal bevont korcsmaajtó s az elmaradhatlan halottas tornak pálinkás butykosa sorba jár a bánattal reszkető kezeken. — Erre van mindig pénz. És ha nincsen. — lehet még egy hagyatéki kunyhócska, egy rongydarab, s miután a közigazdaságban a rongynak — gyémántnak megfelelő értéke attól függ, kinek kezébe van s jut — van hitel.

És végre: a nagy világ köztársadalmába a rangos és értelmiség osztályának hány tagja van, a ki gyermekeit még azon társadalmi állásra sem neveltetheti, melyre ő saját magát nélkülözések s kitartó fáradságos önfenntartási tanulmányozás közt felküzdötte. — Tízennyolcz évi tanulmány, szorgos iskolázás, — olykor lecke-adások, ezzel összekötött éjjeli saját feladmányú ismétlések, — kegykeresések, számtalan vizsgák, pótlások és érettségek és csak a jó Isten tudná felsorolni, hogy mi minden kell ahhoz, hogy egy szegény tanulni szerető ifjú, orvos, ügyvéd, mérnök s hivatalnoki oklevelet nyerhessen; magát kellő tudományossággal kiképezhesse; de hogy tényleg valóban is képesítettnek tartassék 25—28 éves korában egy 400—600 frtos közhivatali állás betöltésére, mennyi elvtagadás, olykor egész családi kötelékében való meggyőződésnek teljes szögére akasztása, — mennyi és mily lealázó csúszás-mászás, könyörgés, pártfogás mellett is — kívántatik tőle; és ha aztán újabbi 18—20 évi szolgálat alatt s után

megöszülten, megtörtén sírjához közel egy-egy 1200—1500 frtos előléptetéshez jut, vagy nyugdíj igényei biztosítva, mily szerencséről beszélhet, mely őt a tudomány pályáján érte, vagy elhagyta?

De egy önálló orvos, ügyvéd, vagy mérnökre is, kinek sem éjjele, sem nappala: kinek élete folytonos tanulás, búvárkodás, ha a kor követelményei szerint előre törni s kortársaitól elmaradni, vagy a közönség részéről elhagyatva lenni nem kíván — mi vár agg napjaiban? És mi vár családjára?

Alig s csak nagy gondnal neveltetheti fel számos gyermekét. És a gondosan, önjerejéből tudományosan képzett apa, családfő fájó szívvel tekinthet sokszor elparlagosodó gyermekére, mert átlásának jövedelme szűken, csak is megélhetését — de egy korai elhalálása esetén családjának megingathatlan jövőjét már biztosítja.

A tokaji mívelt társadalomban — tekintsünk vissza csak 50 évvel, s hány önálló orvost, ügyvédet stb. találunk, a kik maguk után csak egy némileg számot tevő polgári vagyont hagytak volna hátra. Pedig becsületes küzdelemmel tölték be hivatásukat. Tekintsünk vissza a régiebb korba. — sőt előre látólag emeljük fel a jövőnek takaró leplét és az arány, a kilátás az életreményre, ugyanegynek tűnik fel az élet láthatárán.

És mégis mindenki, a ki a műveltségre igényt tart és a köznapiasságból kiemelkedni törekszik, tanul — mert tanult ember óhajt lenni, és így őli a tudomány szomj — mely teli tölti sok magasztossal a főt, a fenséges s halhatatlan lélek székhelyét, — de rendszeren üresen hagyja a gyomrot. Vajjon nem szerencsésebb-e tehát a korcsmának nyalka növendékje — tudatlan pinczér legénye, a kinek pár év alatt ezek ütik a markát, szőlő, ház s földek urává lesz, a ki előtt — bármily himpellér legényke is — mindenki hízelegve emel kalapot, — minden részről még a közérdek rovásán is pártoltatik, sőt maga a tudomány is szolgájává szegődik akkor, *a midőn a valódi szilárdan kitartó jellemnek, önzellen hazafiasságnak s legtöbbször: a pártolatlan tudománynak sővény alatt van a helye.*

Azért tisztelt urak! és kegyes úrnők! Kik lehetnek inkább hivatottak az „Önsegély“ erkölcsi elvét alkalmazásba hozni, mint éppen azon mívelt osztályok, a kik kiképzett értelmiségüknél fogva eléggé észlelték s tapasztalták az életben minden alkalommal azt: *hogy a legnagyobb takarékoság és a leghelyesebb beosztás, sőt a legjózanabb mértékletesség mellett is, mily nehéz a becsületes megélhetés és a társadalmi rang fentartásának küzdelme.* Hát még e nélkül vagy ha valaki még jogos kenyerétől is, az önzés kielégítésére megfosztatik — még mily nehéz lehet az önfentartás biztosítása.

Felhívom tehát az értelmiség osztályának hivatott tagjait, mert ezek bírják polgártársaiknak teljes bizalmát; különösen pedig felhívom a jótékonyosság szellemeit — angyalait: a hölgyeket. Alakítsanak, miként más kisebb községekben is vannak, „nőipar-egylet“-eket. Neveljék a nép asszonyait és ezzel kapcsolatban férjeik által is kezdeményezzék: *„A takarékoság és mértékletességi egyesület“* megalkotását, életre hívását Tokajban is.

Nem kell ehez anyagi tőke. Nem kell ehez évi tagsági díj sem. Nem kell ehez több, mint erkölcsi erő, s akarat — mely biztosan diadalt arat. És azon törekvés, hogy az egyesületbe mentől többen beiratkozzanak és fogadalmat tegyenek ezen elv támogatására:

hogy kis s nagy köreikben melynél befolyással, tekintélyvel bírnak, mindig oda fognak szóval, tettel és jó példával hatni, hogy a munkás néposztályt a korcsmázástól, a pálinka ivástól és éjjeli dőzsölésektől vissza tartsák.

Nem kell ehez egyéb a cél biztosítására, minthogy a munkás néposztályt önmaga is, egymással szembe, erkölcsileg kötelezze magát szóval és kedadással arra:

„hogy kerülni fogja a korcsmákat és családja — gyermekeinek érdekében tartózkodni jog a korcsmai szeszes italú készítmények mértéktelen élvezetétől s ettől másokat is visszatartani kötelességének ismeri.“

Ha a minden jókat s szépeket alkotó nőknek, hölgyeknek, értelmiségnek a jószívűség irányzatával egybe kötve ezen törekvésük is sikerülend: négy-öt év alatt Tokajban az anyagi jólét helyzete egész más alakot nyerend. A sors által újabban is sújtható árvíz, tűzvész, de sőt a jelentkező „filloxéra“ vész következményeit anyagi külső s felső segély nélkül is képes lesz Tokaj közönsége elviselni, s a bevallhatlan szükség érzetének szégyene, nem fogja többé arcunkat a szégyelkedés pírjával elborítani.

A közel százezer forint értékre menő szeszes italok élvezetét szállíttassuk le egy harmadára. Szőlő művelő napszamosainkat pálinka helyett jutalmazzuk pénzbőlileg megfelelő értékkel, s akkor azon megtakarított óriási haszonnak — a melyek az italkimérő korcsmákat pár év alatt gazdaggá teszik — csak negyedét szolgáltatassuk át megtakarítás czimén: a „filloxéra ellen védekező szövetkezet“-nek s a szó azonnal tetté is fog válni és t. Szabó Lajos igazgató-tanár úr védekezési előterjesztését siker koronázzandja, mert arra a birtokos és munkásnép együttes erővel teendő fel a *hálás elismerésnek jelvényét*, miután beismeri azt: *hogy Szabó Lajos tanár úr s társainak kezdeményezése Tokaj város jól felfogott érdekében történt; s támogatásra: az „Önsegély“ folytán eszközölt megtakarítások alapján kifogástalanul érdemes is.*

A birtokos s néposztály együttes törekvéseit és nemes céljait pedig segíteni fogja az Isten, — mert: *segíteni törekedett önmagán is.*

A „filloxérák“ ellen, melyek szőlő hegyeink életnedvét, tőkéink termő képességét emésztik fel, sorakozunk feltétlen bizalommal t. Szabó Lajos úr s a szűkebb körű értekezlet szakértelmei köré. — És támogassuk őket nemes céljaik megvalósításában. Mert e férfiak szívükön hordják Tokaj-hegyalja szép jövőjének érdekét, — sok évi tanulmány és gyakorlati tapasztalás szőlő kezdeményezésük mellett. — És így csakis javunkat kívánják előmozdítani. Sorakozzunk tehát a „Szövetkezés“ megvalósítására. De Gyürky Antal „Az előre haladt borkezelés“ című művének 74-ik lapja szerint védekezzünk: **azon kétlábú filloxérák ellen is, a melyek a borkereskedelmünket anátlanul egyed árusítani s önző célokból megsemmisíteni törekcsenek és szívünk vérszegénységén élőködni óhajtanak.**

A ki megértett, az fel is karolandja az egyesülés eszméjét, s ez eszmét: ország-világ terjeszteni is fogja. A ki ellenben azt hiszi, hogy „Nyílt levelem“-ben van állítás: melyet a tények még eddig nem igazoltak, s hogy a figyelmes szemlélő által az, a napnak minden percében beigazoltan, szomorú valóságként nem észlelhető. Az jöjjön! ha ártatlan! vessen reám követ.

Élviselem.

Maradván

Tokajban, 1891. év márczius hó 14-ik napján

a közönségnek mély tisztelője

Heyduk Ambrus,
bortermelő.

Faint, illegible text at the top of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

Second line of faint, illegible text.

Small, faint text fragment.

Third line of faint, illegible text.

Fourth line of faint, illegible text.

Large, faint, illegible text fragment, possibly a signature or title.

Faint, illegible text at the bottom right of the page.

